

IZVOARE ALE ÎNTELEPCIUNII POPULARE

Dr. **Svetlana PROCOP**
Dr. **Tatiana ZAICOVSKI**

Poate că povestea este partea cea mai frumoasă a vieții omenеști...cu povești ne leagă lumea, cu povești ne adoarme... Ne trezim și murim cu ele.

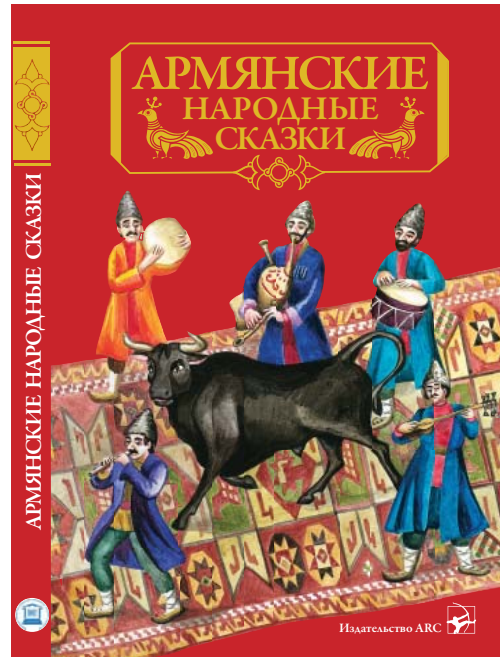
M. Eminescu

Din anul 2011, în cadrul unui proiect internațional realizat de cercetătorii Institutului Patrimoniului Cultural al AȘM cu susținerea Fondului internațional de colaborare umanitară a țărilor-membre ale CSI, au demarat lucrările de culegere, selectare, traducere și pregătire pentru tipar a șase volume de basme din seria Basme ale popoarelor din CSI: basme românești, găgăuze, ale romilor, bulgărești (Republica Moldova); basme ucrainene (Ucraina); basme armenеști (Armenia).

Scopul proiectului constă în familiarizarea cititorului cu basmele etniilor și grupurilor etnice din Ucraina, Armenia și Republica Moldova. Rolul primordial în realizarea acestui proiect aparține cercetătorilor din republica noastră, care coordonează activitatea de colectare, selectare și traducere a poveștilor și definitivează volumele.

De menționat că alcătuirea volumelor se realizează în mare măsură pe seama materialului folcloric inedit cules în teren. Ne referim în primul rând la basmele bulgărești colectate în sudul țării, la cele ale romilor, adunate cu migală în locurile de așezare compactă a populației rome (în raioanele Hâncești, Soroca, Ungheni etc.). În plus, o parte din basmele selectate pentru cele șase volume, deveniseră o raritate bibliografică. Cu toate că fuseseră publicate, acest lucru producându-se cu mulți ani în urmă, edițiile respective aproape că dispăruseră din uz. Editarea în serie a basmelor etniilor și grupurilor etnice din Republica Moldova, Ucraina și Armenia va permite reactualizarea basmelor popoarelor din spațiul postsovietic, traducerile anterioare ale cărora conțineau nu rareori un subtext ideologic, de asemenea va servi drept bază benefică pentru specialiștii-cercetători, în cercurile cărora astfel de ediții continuă să fie solicitate.

În epoca globalizării și pierderii valorilor spiri-

Armeanskie narodnâie skazki. Seria Basme ale popoarelor din CSI. Chișinău, Editura ARC, 2012, 185 p.

tuale, reîntorcerea la izvoarele morale stocate din adâncul veacurilor în basmele unor sau altor popoare, continuă să rămână una dintre sarcinile actuale ale societății. Ediția, bogat ilustrată, conținând adevărate nestemate ale înțelepciunii populare, va pătrunde în fiecare casă, în fiecare familie unde cresc copii. Anume de acest deziderat s-au călăuzit autorii proiectului, preconizându-se pentru fiecare volum câte aproximativ 25 de desene color, realizate special în acest scop de câțiva tineri pictori talentați din republica noastră. Ilustrația conține o informație etnografică complexă referitoare la portul popular, locuință, unelte, ustensile, peisaj... O asemenea publicație va contribui la apropierea culturilor aparținând popoarelor.

Pornind de la faptul că în Republica Moldova locuiesc compact reprezentanți ai diferitor etnii și grupuri etnice ar fi logică editarea în viitor și a basmelor altor grupuri etnice, profilându-se astfel perspectiva extinderii proiectului în ideea publicării unor basmenoi. Cum genul basmelor, înțeles nu numai de maturi, ci și de copii, este una dintre formele cele mai accesibile de cunoaștere a altei culturi și altor tradiții, acesta este în stare să transmită neinsistent și lejer generației în creștere valorile spirituale eterne ale poporului. Proiectul propus poate să regenereze activitatea de culegere a folclorului, inclusiv în țările Europei de Est. Este bine cunoscut faptul că celebra carte a fraților Grimm „Povești pentru copii

și de familie”, ieșită de sub tipar în perioada anilor 1812-1915, nu numai că a revigorat acumulările de folclor în teren în diferite țări, dar și a dezvoltat publicului larg faptul cunoscut până atunci doar de specialiști: subiectele basmelor din lumea întreagă sunt uimitor de asemănătoare. Astfel, în Europa și în Africa, Asia și America circulă povești similare, astăzi vorbindu-se despre o coincidență de 75 la sută a subiectelor. Anume din acea perioadă au început să apară studii științifice ce explicau fenomenul dat, precum și lucrări în care se încerca crearea unei clasificări generale a basmelor. În acest context trebuie de menționat că și în cazul coincidenței subiectelor chiar, componenta etnică permite acestor povești să-și păstreze originalitatea și să intre în tezaurul mondial al creației poetice orale.

În folclorul european genul basmelor întrunește mai multe specii (fantastică, nuvelistică, despre animale ș.a.). Prin intermediul basmului copiii mici, care nu au experiență de viață, nu le este dezvoltată gândirea abstractă și logică, cunosc lumea înconjurătoare. Anume prin poveste copilul, imitând eroii, înțelege bazele educației morale, montate în basm prin lupta continuă dintre bine și rău. Copilul, la care încă nu este formată noțiunea de timp și spațiu ca rezultat al abstractizării, are capacitatea să perceapă basmul drept unul din procedeele de prezentare a informației. Basmul servește pentru copil ca un fel de „rezervă de aur” a structurilor de gândire, a valorilor spirituale. El este pentru copil o formă simplificată de gândire a omului contemporan, o formă adaptată de prezentare a informației.

Basmele ne transmit tipurile vechi de gândire, oferindu-ne reprezentări despre modul în care s-a format vorbirea logică. Cu ajutorul repetărilor de același tip, basmul îmbogățește volumul lexical al vorbirii copilului. Prin basme copiii mici învață limba maternă, memorând nu numai cuvinte separate, ci și structuri lexicale. Se cunoaște, că basmele abundă de rime, fragmente întregi din ele se rostesc prin incantație, deoarece un cântecel cu rimă se reține în minte mult mai simplu în comparație cu un text de aceeași mărime nerimat. Basmele populare au un limbaj poetic deosebit, iar conținutul lor este irațional. Și această iraționalitate le este clară copiilor și le este foarte necesară. Basmele sunt imposibil de modelat ca urmare a apropiării lor de sublimarea spirituală și fiind de o expresivitate deosebită.

Basmele sunt necesare poporului, și în primul rând copiilor pentru formarea conștiinței naționale, pentru păstrarea specificului etnic. Povestite înainte de somn, ele pun în subconștientul copilului bazele valorilor general-umane și etnoculturale, formând identitatea lui etnică, păstrându-se în memorie pentru întreaga viață și educându-l prin exemplul eroilor, a biruinței binelui asupra răului. În basme găsim acea înțelepciune, care din copilărie ajută reprezentantului oricărui popor să se orienteze în viață.

În timpurile noastre, de dominație a televiziunii și internetului cu presiunea lor asupra psihicului copilului, numai basmul popular cu ritmul său domol, prin subiect, prin conținutul moral liniștește și stabilește obiective corecte, verificate de veacuri. Piciul, care de mic a ascultat povești, crește un om sănătos sufletește. Basmul întotdeauna a creat o atmosferă deosebită, de sărbătoare. În condițiile social-economice când lipsea radioul, televiziunea, presa ș.a., rolul povestitorului în mediul familial a fost unul aparte.

Cercetătorii au descoperit reminiscențe ale credințelor arhaice despre destinația apotropaică a basmelor. Se considera, că povestirea cu voce tare poate să alunge și duhurile rele, dăunătoare casei și membrilor familiei. Basmele se mai povesteau și la nunți, și în procesul muncilor colective, pentru a înfrunta oboseala. În trecut basmul deseori era povestit la șezători. Caracterul basmului se constituia după caracterul muncii în colectiv. Procesul de lucru era însoțit de glume, jocuri, cântece, ghicitori, povestirea unor istorioare și, desigur că, a basmelor. Până în zilele noastre în localitățile rurale la astfel de șezători se deapănă fără grabă firul basmului și oamenii ascultă fascinați vocea misterioasă ce răzbate din vremuri demult apuse. Împreună cu cântecele vechi, baladele, proverbele și zicătorile, basmele constituie patrimoniul spiritual al poporului, deoarece în ele sunt întruchipate percepția lumii înconjurătoare, înțelegerea binelui și frumosului, caracterul lui și visurile sublime, se reflectă valorile lui.

În cadrul proiectului realizat la IPC al AȘM, actualmente a ieșit de sub tipar volumul „Basme populare armenesti”. Sunt pregătite intens pentru publicare și celelalte volume preconizate. Apariția primului volum a suscitat un interes mare în diasporile din Republica Moldova, iar propunerile de colaborare parvenite între timp ne confirmă faptul că urmăm o cale corectă.